

FORSYNINGSKÆDER OG DERES NUVÆRENDE OG FREMTIDIGE KONSEKVENSER FOR SIKKERHED OG SUNDHED PÅ ARBEJDSPLADSEN

Forsyningskæden i dens nye former udgør en væsentlig udfordring for styringen og reguleringen af arbejdsmiljøet, både som vi kender det i dag og med hensyn til fremtidens arbejde. Men elementer af disse erhvervsstrukturer og de forbindelser, der driver dem, peger også i retning af en bedre sikkerheds- og sundhedsmæssig styring i de scenarier, der i stigende grad kendetegner fremtidens arbejdsmiljø. På grundlag af nylige forskningsresultater ses der i denne artikel nærmere på både de udfordringer og de muligheder, som forsyningskæden lige nu udgør og fremover vil udgøre på arbejdsmiljøområdet.

Indledning

Et vigtigt element i ekspansionen af den globale handel i løbet af de seneste mange årtier har været væksten i de tværnationale forsyningsrelationer, især mellem vestlige multinationale selskaber og leverandører i udviklingslande. Denne vækst er igen i de enkelte lande blevet fulgt op af en tendens til udlicitering af både "perifere aktiviteter" og "kerneaktiviteter" til eksterne udbydere fra både offentlige og private organisationer. Disse tendenser har bidraget til at øge betydningen af vertikale forsyningsrelationer mellem købere og sælgere både inden for og på tværs af nationale grænser ved fastlæggelsen af arbejdsforhold både i produktions- og tjenesteydelsessektoren. De har således markant ændret de økonomiske rammer, som overholdelsen af love, regler og andre arbejdsmiljøstandarder holder sig inden for. De har i konsekvens heraf øget det omfang, i hvilket arbejdsvilkår, herunder arbejdsmiljøforhold, formes af økonomiske og andre erhvervsdynamikker i organisationernes forsyningskæder. Det anerkendes endvidere, at de pågældende ændringer har skabt et mere udfordrende scenarie for de traditionelle metoder til sikring af overholdelse af arbejdsmiljøkrav, navnlig blandt organisationer, der beskæftiger personer i sårbare ansættelsesforhold sidst i forsyningskæderne (EU-OSHA, 2012).

I denne undersøgelse ser forfatterne nærmere på, hvilken indvirkning disse dynamikker har på arbejdsmiljøet, og hvad der kan og skal gøres for at håndtere dem i relation til både nationale og internationale forsyningskæder. Undersøgelsen starter med at sætte spørgsmålstejn ved nogle af antagelserne omkring styring af forsyningskæden, herunder f.eks. tanken om, at forbrugermagt på produkt- og servicemarkeder har en positiv effekt på arbejdsvilkårene i forsyningskæderne. Den undersøger de forskellige egenskaber ved relationer mellem indkøbere og leverandører og de kontekstbestemte faktorer, der påvirker dem. Den ser derefter på dokumentation for, hvordan disse relationer påvirker arbejdsmiljøet. Det undersøges, hvor gode de aktuelle strategier er til at bekæmpe de negative virkninger af disse relationer.

Undersøgelsen beskriver forventede fremtidige påvirkninger af forsyningskædernes rolle. Hertil hører overvejelser om, på hvilke måder nye forretningsmodeller kan påvirke den fortsatte betydning af relationerne i forsyningskæderne for bestemmelsen af arbejdsmiljøerfaringer. Analysen gør opmærksom på, at der er et stigende behov for at beskæftige sig med relevansen af love og regler, der fremmer udlicitering fra nationalt til internationalt.

Endelig afsluttes undersøgelsen med en beskrivelse af, hvad vi ved, der fungerer med hensyn til at sikre bedre overholdelse af arbejdsmiljøstandarderne i forsyningskæden, og den stiller spørgsmålstejn ved udformningen af fremtidige strategier og tilgange på dette område, til støtte for regeloverholdelsen. Forfatterne argumenterer for, at frivillige initiativer vedrørende forsyningskæder, som f.eks. dem der omfattes af virksomhedernes sociale ansvar, skal følges op af tiltag fra flere interessenter, med det formål at skabe juridisk bindende initiativer og at lade arbejdsmarkedets parter deltage i styringen, samt direkte at udfordre den konkurrencemæssige dynamik og de økonomiske bevæggrunde for den måde, kæderne opererer på.

Forsyningsrelationers forskelligartede karakter

En blanding af aktuelle idéer til, hvordan markedet påvirker forbrugernes valg og store organisationers sociale ansvar, tyder på, at arbejdsvilkårene, herunder arbejdsmiljøforhold, kan forbedres gennem efterspørgselspres, der går gennem forsyningskæderne. Selv om dette kan forekomme i visse sammenhænge, har forsyningskædernes erhvervsmæssige rammer, de økonomiske motiver bag dem, og den form for relationer, som de er udtryk for, samtidig alle vist sig at variere betydeligt. Det er således blevet fastslået, at deres dynamikker afspejler en kompleks vifte af påvirkninger, som på ingen måde alle understøtter disse antagelser om positive markedsbaserede arbejdsmiljøpåvirkninger.

Det har længe været anerkendt, at forsyningsrelationer afviger betydeligt fra hinanden med hensyn til, hvor tætte de er, idet der foretages en generel sondring mellem stærkt samarbejds- og gensidighedsbaserede relationer i det ene yderpunkt, og fjerne, markedsbaserede udvekslinger i det andet. Disse forskelle afspejler til dels variationer i kompleksiteten af de produkter, køberne ønsker at købe ⁽¹⁾, og de mere specifikke mål, som de tilstræber (Gereffi et al., 2005). Eksempelvis viser dokumentationen (Cousins og Lawson, 2007), at købere har større sandsynlighed for at søge tætte samarbejdsrelationer der, hvor kompleksiteten er høj og kodificeringsgraden er lav. Hvor det modsatte er tilfældet, synes mere fjerne markedsudvekslinger at høre til dagens orden. Dokumentationen viser endvidere, at der søges tættere relationer der, hvor de købte produkter har kritisk strategisk betydning. Omvendt skaber et fokus på omkostningsbesparelser for mindre strategisk vigtige produkter og tjenesteydelser løsere relationer mellem producenter og leverandører.

Dokumentationen tyder på, at tættere forsyningsrelationer sandsynligvis er vigtige med hensyn til at støtte positive arbejdsmiljøresultater. Desuden tyder dokumentationen på, at balancen i det økonomiske styrkeforhold mellem købere og leverandører kan variere betydeligt, og dermed også balancen mellem deres indbyrdes afhængighed, med betydelige konsekvenser for forsyningskædernes karakter og dynamik (Womtre og James, 2011). F.eks. er der større sandsynlighed for, at små og mindre magtfulde leverandører vil blive mødt med omkostnings- og leveringskrav, der har potentielt negative følger for arbejdsmiljøet, samtidig med at de ikke er i stand til at sige fra over for sådanne krav (EU-OSHA, 2016).

Der er også dokumentation for, at de omgivende kulturelle og institutionelle sammenhænge fungerer på en måde, der påvirker forsyningsrelationer i praksis. Mere specifikt har forskere peget på, hvordan nationale sammenhænge varierer med hensyn til, i hvilket omfang de fungerer, så de fremmer samarbejde, i modsætning til mere modsætningsfyldte relationer mellem købere og leverandører (se f.eks. Sako, 1992, vedrørende forskelle mellem Storbritannien og Japan). Nogle relationer kan derfor påvirke arbejdsmiljøet mere positivt end andre (Walters og James, 2011). Anden forskning har vist, hvordan multinationale virksomheders holdninger til socialt ansvar har en tendens til at variere som følge af forskelle i de erhvervsmæssige rammer i deres hjemlande. Den har også sat fokus på den måde, hvorpå relationer mellem vestlige multinationale selskaber og leverandører i udviklingslande påvirkes af eksistensen, eller mere almindeligt, af fraværet af snærende lokale lovrammer og -kulturer, som understøtter arbejdsmiljøet (ILO, 2017).

Der er derfor gode grunde til at argumentere for, at forsyningskæderne generelt kan have negativ indflydelse på arbejdsvilkårene og arbejdsmiljøstandarderne. Dette gælder især, når man husker på, at den voksende afhængighed af eksterne leverandører afspejler den aktuelle forretningspraksis og de neoliberale økonomiske teorier, som understøtter en opfattelse af, at det uvægerligt medfører forretningsfordele. Som følge heraf er spørgsmål om omkostninger og kvalitetsovervejelser vigtige elementer i de beslutninger, der afgør karakteren og brugen af forsyningskæder. Heraf følger, at det alt for ofte er negative, og ikke positive, arbejdsrelaterede dynamikker, der driver beslutninger om udlicitering. Selv om der altid skal manes til forsigtighed ved spekulationer om forretningsmodellens fremtidige udvikling, synes det desuden sandsynligt, at dynamikken i forsyningsrelationer fortsat i en overskuelig fremtid vil være en afgørende faktor for resultater på arbejdsmiljøområdet. Vi fokuserer derfor i det følgende på dokumentationen for disse relationers kendte virkninger på arbejdsmiljøforhold og -resultater.

¹ Når produkterne f.eks. er komplekse, kan der forventes en vis grad af eftersalgssupporte, hvilket fører til og kræver tættere relationer mellem købere og leverandører.

Forsyningskæders konsekvenser for sikkerhed og sundhed

I den senere tid har international forskning i konsekvenserne af udlicitering, både for så vidt angår tværnationale forsyningsrelationer og den stadig større opsplittning mellem virksomheders kerneaktiviteter og perifere aktiviteter, givet bemærkelsesværdigt overensstemmende resultater. Omfattende og langvarig dokumentation understreger, at de typer af ændringer på arbejdspladsen, der almindeligvis skyldes pres fra forsyningskæden, er knyttet til en række negative arbejdsmiljø- og sundhedsrelaterede konsekvenser. Hertil hører ikke blot øget forekomst af alvorlige skader og dødsfald, som ses hos små virksomheder yderst i forsyningskæderne, men også øget forekomst af hjerte-kar-sygdom, udbrændthed og depression (Quinlan et al., 2001; Benach et al., 2002; Ferrie et al., 2002; Quinlan og Bohle, 2008). Disse virkninger på arbejdspladsen indebærer større jobusikkerhed, lavere løn, dårligere adgang til uddannelse blandt udsatte arbejdstagere og mindre kontrol over arbejdstiden (se f.eks. Aronsson et al., 2002; Bohle et al., 2004). Og, som der har været meget omtale af, giver dette anledning til dårlige arbejdsforhold og arbejdsmiljø for indirekte og udsatte arbejdstagere i både udviklings- og udviklede økonomier (se f.eks. Walters et al., 2020 Lahari-Dutt, 2017). Det er også almindeligt anerkendt, at de arbejdstagere, der er mest udsat for sådanne uligheder i risikofordelingen, ofte er dem, der befinder sig på de nederste niveauer af forsyningskæden og er længst væk fra de store og magtfulde økonomiske aktører, der driver forretningsrelationerne (EU-OSHA, 2016).

Typisk findes disse uligheder f.eks. i mikro- og små virksomheder, der befinder sig yderst i lange og komplekse kæder af forretningsrelationer, hvor de har ringe lateral beslutningskompetence og få ressourcer til en forebyggende arbejdsmiljøindsats. Der er derfor ikke noget at sige til, at disse arbejdstagere er udsat for uforholdsmæssigt store risici for alvorlige og dødelige skader og dårligt helbred på grund af de pris- og leveringskrav, som økonomisk mere magtfulde købere stiller (EU-OSHA, 2016, 2018). Det er heller ikke overraskende, at de samme undersøgelser viser, hvordan disse mikro- og små virksomheder i sådanne situationer, ofte godt hjulpet af deres geografiske beliggenhed uden for regulerende myndigheders rækkevidde og mange gange uden for deres synsfelt, tyr til laveste fællesnævner for deres overlevelsestrategier, hvilket øger risiciene for deres medarbejdere.

Sådanne konklusioner understøttes yderligere af stærk sektorbaseret dokumentation, hvor adskillige undersøgelser f.eks. har peget på en udbredt brug af underentreprise og en ofte ringe ledelse heraf, som vigtige faktorer for forekomsten af ulykker og hermed forbundne skader i bygge- og anlægsbranchen. Især er det økonomiske og tidsmæssige pres, der er lagt på underleverandører, det lavere tilsyns-, informations- og uddannelsesniveau, som deres medarbejdere er underlagt, og problemerne med at koordinere underleverandørernes aktiviteter, alt sammen blevet fremhævet som vigtige faktorer med negative konsekvenser både for arbejdsmiljøet og mere overordnet for arbejdsvilkårene (Johnstone et al., 2001; Weil, 2014). Tilsvarende viser undersøgelser i sektoren for fødevarerproduktion og -forarbejdning, hvordan dynamikken i forsyningskæderne kan skabe arbejdsbetingelser, der øger risiciene for arbejdstagernes sundhed og sikkerhed (Wright og Lund, 2003). De viser især, hvordan kravene fra store, magtfulde købere fører til større usikkerhed i ansættelsen og til vikararbejde, ustabile arbejdsmønstre og arbejdstid samt arbejdsintensivering (James og Lloyd, 2008). Disse konklusioner går igen i undersøgelser, der fokuserede på tekstil- og beklædningsindustrien, inden for transport og stort set i alle de sektorer, hvor sådanne undersøgelser er blevet gennemført.

Hvad angår forsyningskædernes globale indvirkning på arbejdsmiljøet, tyder ekstrapolering fra aggregerede statistikker, som ganske vist er mangelfulde med hensyn til detaljeret dokumentation, primært som følge af problemer med indsamling og datapålidelighed i mange lande, på, at arbejdsmiljøforhold også er et væsentligt problemområde i globale forsyningskæder. Det er almindeligt anerkendt, at verdenssamfundet fortsat er stærkt tynget af alvorlige arbejdsrelaterede skader, dødsfald, dårligt helbred og for tidlig død, der kan undgås, og som er uforholdsmæssigt højere i udviklingslande end i de mere avancerede økonomier. Ifølge skøn kan mellem 5 og 7 % af det samlede antal dødsfald i verden tilskrives arbejdsbetingede sygdomme og arbejdsulykker (ILO, 2006). Takala et al. (2012) har offentliggjort en oversigt over data om beskæftigelse og arbejdsbetinget dødelighed og sygelighed ved hjælp af offentligt tilgængelig litteratur og rapporter om den arbejdsbetingede sygdomsbyrde. Det blev anslået, at der hvert år forekom 2,3 mio. dødsfald, som var arbejdsrelaterede, hvoraf de fleste tilfælde, nemlig 2,0 mio., skyldtes arbejdsbetingede sygdomme (se også Takala, 2015). Ifølge en anden ILO-publikation forekom der i 2010 over 313 mio. arbejdsulykker uden dødelig udgang (med mindst 4 dages

fravær til følge), lige som der var over 666 000 arbejdsbetingede kræfttilfælde med dødelig udgang, hvor byrden igen var relativt større i udviklingslande (Nenonen et al., 2014). Da ILO ligeledes har anslået, at over 20 % af den globale produktion er forbundet med globale forsyningskæder, tyder dette på, at en væsentlig andel af den globale byrde af arbejdsrelaterede sygdomme og skader sandsynligvis skyldes dårlige arbejdsmiljøforhold i disse kæder (ILO, 2015). Denne samlede vurdering understøttes yderligere af de mange eksempler på dårlige arbejdsforhold og arbejdsmiljøvilkår, som er blevet rapporteret på arbejdspladser i udviklingslande yderst i forsyningskæderne, og som er domineret af store navne på de vestlige forbrugermarkeder. Eksempler herpå var de store fabriksbrande, der opstod mellem 2010 og 2019 i Bangladesh og Pakistan i Rana Plaza, Tazreen Fashions og Ali Enterprises, som tilsammen kostede over 1 500 personer livet og mange flere sårede (Reinecke et al., 2019). Andre eksempler er høje arbejdstemperaturer, eksponering for giftstoffer og andre horrible arbejdsforhold, der blev afsløret, f.eks. på det seneste i Hansae-tøjfabrikken i Vietnam (Brown, 2017).

Omvendt er det slående, at dokumentation for forbedrede resultater, der skyldes påvirkning fra forsyningskæderne, er mere begrænset. Som vi beskriver nedenfor, har tiltag i nogle tilfælde imidlertid bidraget til at mindske forskellene i risikoeksponering og de negative arbejdsmiljøvirkninger i forbindelse med udlicitering og relateret forretningspraksis. Det vigtigste spørgsmål er naturligvis at få klarlagt, hvad det er for forhold, der har været grobund for disse positive resultater, og hvordan de kan forbedres yderligere fremadrettet.

Nuværende og fremtidige fordele ved og problemer med regulering af forsyningskæden

Der har i lang tid været en bred erkendelse blandt lovgivere af, at ændringer i tilrettelæggelsen af og kontrollen med arbejde og beskæftigelse kræver en bred vifte af forskellige og mere innovative tilgange til sikring af overholdelse af arbejdsmiljøstandarder. Til sådanne strategier hører brug af "flere værktøjer" til at opnå forbedringer i de "atypiske arbejdsscenerier i den nye økonomi", som det fremhæves i reguleringspolitiske dokumenter fra lande som Danmark, Nederlandene, Finland, Sverige og Storbritanien (Walters, 2016). Med hensyn til forsyningskæderne har disse strategier været fokuseret på at forsøge at inddrage førende økonomiske organer i større omfang, herunder store virksomheder, der kontrollerer virksomheder med mange arbejdspladser, branche- og arbejdsgiverorganisationer, forsikrings sammenslutninger og i givet fald fagforeninger, og derved tilskynde til, at arbejdsmiljøforhold i større omfang integreres i de forretningsmodeller og -beslutninger, der driver den større anvendelse af eksterne leverandørers tilvejebringelse af varer og tjenesteydelser.

Samtidig er visse nationale regler for forsyningskæder blevet forankret i nogle sektorer i Europa. F.eks. har kravene i direktivet om midlertidige arbejdspladser eller mobile byggepladser dannet afsæt for lovregler i bl.a. Tyskland og Storbritanien om bygge- og anlægssektoren, hvori indgår regler om udlicitering i denne sektor. Der er indført tilsvarende bestemmelser for andre sektorer, bl.a. tekstil- og skotøjsbranchen i Australien (James et al., 2007). Senest har der været bestræbelser på at udvide denne regulering til økonomien mere generelt, hvilket især har været tilfældet i f.eks. Australien. Med bestemmelserne i Australiens arbejdsmiljølov fra 2010 blev der reelt indført en ramme for regulering af arbejdsmiljøforhold i forsyningskæderne i hele økonomien, idet den primære pligt til rettidig omhu er blevet tillagt den person, der kontrollerer en virksomhed eller bedrift, samtidig med at arbejdstagere, som er dækket af denne forpligtelse, er blevet defineret som dem, der udfører arbejde for virksomheden eller bedriften "i en hvilken som helst egenskab" (Johnstone, 2011).

Derved udvides fokus for de lovgivningsmæssige forpligtelser ud over det, som traditionelt har været afgrænset af den lovgivning, der gælder for arbejdskontrakten. Det betyder, at økonomisk magtfulde købere øverst i forsyningskæderne skal anerkende de forpligtelser, de har i forhold til arbejdstagere, der leverer deres varer og tjenesteydelser, herunder dem, der er beskæftiget i andre organisationer. Yderligere er denne udvikling ikke kun begrænset til regulering af indenlandske forsyningskæder. Ifølge en fransk lov fra 2017 skal store organisationer f.eks. udvise rettidig omhu med hensyn til eventuelle former for misbrug af arbejdstagere i deres globale forsyningskæder. Der er også tegn på en lignende udvikling i andre lande (se f.eks. Barbière, 2017).

I mellemtiden har der været mange frivillige tiltag til regulering af arbejdsvilkårene, herunder arbejdsmiljø, i både nationale og internationale forsyningskæder. Bl.a. kan nævnes VCA i Nederlandene og tilsvarende ordninger i bygge- og anlægssektoren i Tyskland og andre steder i Europa

(Walters og James, 2011). De omfatter også de store olieselskabers tiltag med henblik på at påvirke sikkerhedsstandarderne hos uafhængige tankskibsselskaber, der transporterer deres produkter (Walters og Bailey, 2013), og en lang række andre initiativer, der omfatter flere forskellige interessenter, og som fokuserer på at regulere arbejdsforholdene i globale forsyningskæder. Sådanne private reguleringsordninger har imidlertid ofte været et resultat af pres fra f.eks. eksterne reguleringsordninger og andre tiltag. I begyndelsen af 1990'erne kom virksomheder som Nike og Gap under pres fra den nye anti-sweatshop-bevægelse for at forbedre arbejdsstandarderne i deres forsyningskæder. Siden da har store katastrofer som Rana Plaza (Bangladesh) skabt opmærksomhed om de vedvarende dårlige arbejdsvilkår, og har også lagt pres på købere for at tage sådanne initiativer. Nogle af disse initiativer har antaget form af adfærdskodekser, som de enkelte virksomheder anvender, ofte som led i deres programmer for socialt ansvar. Der findes også andre initiativer med flere interessenter, herunder sektorbaserede internationale rammeaftaler, der er indgået mellem globale fagforeningsforbund og grupper af multinationale selskaber (Croucher og Colik, 2011).

Disse initiativer er opstået på basis af tre centrale og indbyrdes forbundne overvejelser: en erkendelse af, at magtfulde købere direkte og indirekte kan forringe arbejdsmarkedsstandarder i forsyningsorganisationer; en anerkendelse af, at udviklingslande ofte ikke har reguleringsystemer eller tilstrækkeligt magtfulde arbejdstagerorganisationer, der kan modstå disse negative virkninger; og en opfattelse af, at det er muligt at udnytte de multinationale selskabers forsyningskædemagt til forbedringer i stedet for det modsatte. Desværre tegner den eksisterende dokumentation et varierende, men samlet set skuffende billede af effektiviteten, både generelt (Locke, 2013) og mere snævert med hensyn til sundhed og sikkerhed (Brown, 2017).

En lang række faktorer er med til at forklare disse dårlige resultater. Fire af disse er i et vist omfang indbyrdes forbundne og skal nævnes her. Den ene faktor vedrører initiativernes frivillige karakter, og tvivl om multinationale selskabers forretningsmæssige vilje til at overholde og håndhæve deres krav, og til mere generelt at afsætte de ressourcer, der er nødvendige for at opnå positive vertikale påvirkninger i deres forsyningskæder. En anden faktor vedrører den overfladiske og utilstrækkelige karakter af de revisionssystemer, der har til formål at overvåge gennemførelsen af disse initiativer (Locke, 2013; Brown, 2017). En tredje faktor har fokus på manglen af systemer, der kan levere det laterale pres, der er behov for fra national regulering, til støtte for overholdelsen af kravene i mange udviklingslande (Distelhorst et al., 2015). En fjerde forklaring fokuserer på, at initiativer til priskonkurrence ikke har virket på grund af et nedadgående pres på arbejdsomkostninger (og -forhold) i leverandørfabrikker (Anner et al., 2013; James et al., 2019): en mere generelt bemærket prisdynamik der i væsentlig grad forringer virksomhedsprogrammer for socialt ansvar, så de ikke er i stand til at modvirke dårlige arbejdsvilkår (f.eks. Brown 2017 og 2019).

Håndtering af centrale spørgsmål og det videre forløb

Begrænsninger i de hidtidige forsøg på at regulere de globale forsyningskæder, sammen med de tidligere omtalte initiativers begrænsninger med hensyn til nationale forsyningskæder, rejser en lang række spørgsmål om den fremtidige udvikling på arbejdsmiljøområdet. Selv om den teknologiske udvikling kan være understøttende, tyder den foreliggende dokumentation på, at følgende elementer i den nuværende praksis sandsynligvis er afgørende for udformningen af fremtidige effektive tiltag:

- påbud af en juridisk bindende vertikal forpligtelse over for købere øverst i forsyningskæden, som f.eks. de allerede omtalte franske lovkrav om rettidig omhu
- etablering af ordninger til overvågning af overholdelsen af disse forpligtelser, som involverer kompetente rådgivere/tilsynsførende, der er økonomisk og organisatorisk uafhængige af købere, således som det var tilfældet med nedenfor omtalte "Accord on Fire and Building Safety", og som det er tilfældet med den rolle, som fagforeninger spiller i overvågningen af kravene i leverandørkæden i Australien (Johnstone et al., 2012)
- krav til købere, f.eks. om de priser, der skal betales til leverandører, samt om leverandørkontraktens varighed og sikkerhed, hvilket har til formål at forbedre konkurrencedynamikken på markedet, som underminerer bevarelse af anstændige arbejdsstandarder i forsyningskæder, som diskuteres i slutningen af foregående afsnit
- inddragelse af uafhængige fagforeninger til at deltage i udformningen af og horisontal overvågning af initiativer, som illustreret ved den rolle, som fagforeningerne spillede i

forbindelse med opførelsen af Heathrow-lufthavnens Terminal 5 (Deakin og Koukiadaki, 2009), og den rolle, som globale fagforeninger spillede med hensyn til udarbejdelsen af internationale rammeaftaler (Croucher og Coctions, 2011).

Det vil imidlertid være en meget stor udfordring at opnå disse forandringer i mange sammenhænge, både nationalt og internationalt. I mange situationer er forandringerne ret beset vanskelige at gennemføre og strider mod den herskende økonomiske orden og det grundsyn om regelsanering, som denne orden står for. Ikke desto mindre er behovet for at bekæmpe uligheder med hensyn til arbejdstagernes eksponering for risici i et arbejdsmarked i forandring fortsat helt afgørende, og det er indlysende, at traditionelle strategier til at sikre overholdelse af lovgivningen er utilstrækkelige og tilsvarende begrænsede af de eksisterende politiske og forretningsmæssige rammebetingelser. Det er derfor klart, at der også er behov for en bedre forståelse af forsyningskædernes vertikale og laterale dynamik, hvis der effektivt skal identificeres og sikres en bedre overholdelse af lovgivningsstandarder og god praksis.

Der er dog tegn på, at hvert af ovennævnte elementer har bidraget til en vellykket gennemførelse af reguleringen af nationale forsyningskæder, som det er tilfældet med rammeloven for arbejdsmiljølovgivningen i Australien og de fremskridt, der er gjort med at reducere skader og dødsfald i bygge- og anlægssektoren i Europa. Selv om udfordringerne i scenarierne for de globale forsyningskæder kan være større, er der selv her også tegn på succes, f.eks. 2013 "Accord on Fire and Building Safety". Denne aftale, der blev indgået mellem over 200 globale brands og to globale fagforenings sammenslutninger efter Rana Plaza-katastrofen, omfattede ikke alene fælles fagforeningsstyring, men tilstræbte også klart:

- i et vist omfang at regulere købernes praksis ved at pålægge dem krav om finansiering af sikkerhedsforbedringer, at stoppe med at handle med usamarbejdsvillige fabrikker og at afgive flerårige tilsagn over for leverandører
- at begrænse konkurrencen ved at drive virksomhed i en sektor i stedet for på individuelt niveau
- at støtte oprettelsen af sikkerhedsudvalg, input fra fagforeninger om uddannelse og deling af tilsynsrapporter under aftalen med medarbejderrepræsentanterne, og
- at pålægge købere kontraktligt bindende forpligtelser, hvilket kunne medføre et juridisk ansvar.

Den seneste analyse af dens funktion viser ikke blot det imponerende omfang af de inspektioner, der er blevet udført under aftalen, men også hvordan det er lykkedes at identificere (og afhjælpe) en lang række elektriske, brandrelaterede og strukturelle sikkerhedsdefekter, der fandtes trods de auditprogrammer, der tidligere blev gennemført på mange af de samme fabrikker på vegne af multinationale købere. To voldgiftssager, der blev indbragt under aftalen, rettede yderligere søgelyset mod retlige sanktioners potentielle rolle med hensyn til at sikre købernes regeloverholdelse (Croucher et al., 2019). Det er således blevet hævdet, at aftalen viser, hvordan det er muligt at tilpasse alle ovennævnte elementer i visse sammenhænge globalt (James et al., 2019).

Særlig relevant under de aktuelle europæiske rammebetingelser for arbejdsmiljøregler er endelig konstateringen af, at en af de ting, som er kendetegnende for de mest vellykkede initiativer i forsyningskæden til forbedring af overholdelsen af god arbejdsmiljøpraksis, er den mangfoldighed af koordinerede aktører og de aktioner, de omfatter. De er på ingen måde ensidige strategier vedtaget af en enkelt enhed, det være sig virksomhed, fagforening eller regeludstedende myndighed, men afspejler tværtimod en lang række aktørers koordinerede indsats. Det er denne koordinerede indsats, der fungerer vertikalt og lateralt, som synes at være afgørende for en vellykket drift og bæredygtighed af forsyningskædeinitiativer. Sådanne konklusioner er også i tråd med en bredere analyse af andre former for regulering, ikke kun på arbejdsmiljøområdet, men også vedrørende miljølovgivning mere generelt (Short og Toffel, 2010; Weil, 2014).

Det er derfor nødvendigt, at sikring af en sådan koordinering og midlerne til at støtte den, fremadrettet må ligge højt på regulerende og politiske beslutningstageres dagsorden, når de ønsker at tage forsyningskædeinitiativer på arbejdsmiljøområdet både nationalt og internationalt. Det stærke budskab til interessenter med interesse i at forbedre arbejdsmiljøforholdene fremadrettet, både inden for og uden for nationale grænser, er at traditionelle forebyggelsesstrategier ikke effektivt kan afbøde konsekvenserne af forretningsmodeller, hvor forsyningsrelationer er afgørende faktorer for resultater. Sådanne modeller vil næppe forsvinde i fremtiden. Alle interessenter bliver derfor nødt til at tilpasse deres forebyggelsesstrategier og -værktøjer for at tage højde herfor.

Referencer

- Anner, M., Bair, J. og Blasi, J. 2013. "Towards joint liability on global supply chains: Addressing the root causes of labour violations in international subcontracting networks", *Comparative Labor Law and Policy Journal*, 35, 1-43.
- Aronsson, G., Gustafsson, K. og Dallner, M. 2002. "Work environment and health in different types of temporary jobs", *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 11(2), 151-175.
- Barbière, C. (2017), "France leads EU on duty of care requirements for multinationals", *Euractiv*. Hentet fra: <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/france-leads-eu-on-duty-of-care-requirements-for-multinationals/> Senest tilgået december 2019
- Benach, J., Amable, M., Muntaner, C. og Benavides, F. 2002. "The consequences of flexible work for health: Are we looking in the right place?", *Journal of Epidemiology and Community Health*, 56, 405-406.
- Bohle, P., Quinlan, M., Kennedy, D. og Williamson, A. 2004. "Working hours, work-life conflict and health in precarious and permanent employment", *Revista de Saúde Pública*, 38, 19-35.
- Brown, G. 2017. "Hansae Vietnam"s garment factory: Latest example of how corporate social responsibility has failed to protect workers", *Journal of Occupational and Environmental Hygiene*, 14(8), 130-135.
- Brown, G. 2019. "New reports shine spotlight on underlying causes of terrible working conditions in global supply chains", *Pump Handle*. Hentet fra: <http://www.thepumphandle.org/2019/09/04/new-reports-shine-spotlight-on-underlying-causes-of-terrible-working-conditions-in-global-supply-chains/#.XekJ4VhCfX5> Senest tilgået december 2019
- Cousins, P. og Lawson, B. 2007. "Sourcing strategy, supplier relationships and firm performance: An empirical investigation of UK organisations", *British Journal of Management*, 18, 123-137.
- Croucher, R og Cotton, E. 2011. *Global unions, global business: Global union federations and international business*, Libri Publishing, Farringdon.
- Croucher, R., Houssart, M., Miles, L. og James, P. 2019. "Legal sanction, international organisations and the Bangladesh Accord", *Industrial Law Journal*, doi.org/10.1093/indlaw/dwz003
- Deakin, S. og Koukiadaki, A. 2009. "Governance processes, labour-management partnership and employee voice in the construction of Heathrow Terminal 5", *Industrial Law Journal*, 38(4), 365-389.
- Distelhorst, G., Locke, R., Pal, T. og Samel, H. 2015. "Production goes global, compliance stays local: Private regulation in the global electronics industry", *Regulation & Governance*, 9(3), 224-242.
- EU-OSHA – Det Europæiske Arbejds miljøagentur. 2012. *Promoting occupational safety and health through the supply chain*. Tilgængelig på: <https://osha.europa.eu/da/publications/promoting-occupational-safety-and-health-through-supply-chain/view>
- EU-OSHA – Det Europæiske Arbejds miljøagentur. 2016. *Kontekst for og aftaler om arbejdsmiljø i mikrovirksomheder og små virksomheder i EU – SESAME-projektet*. Tilgængelig på: <https://osha.europa.eu/da/tools-and-publications/publications/contexts-and-arrangements-occupational-safety-and-health-micro/view>
- EU-OSHA – Det Europæiske Arbejds miljøagentur. 2018. *Safety and health in micro and small enterprises in the EU: Final report from the 3-year SESAME project*. Tilgængelig på: <https://osha.europa.eu/da/tools-and-publications/publications/safety-and-health-micro-and-small-enterprises-eu-final-report-3/view>
- EU-OSHA – Det Europæiske Arbejds miljøagentur. 2019. *The value of occupational safety and health and the societal costs of work-related injuries and disease*. Tilgængelig på: <https://osha.europa.eu/da/publications/value-occupational-safety-and-health-and-societal-costs-work-related-injuries-and/view>.
- Ferrie, J. E., Shipley, M. J., Stansfeld, S. A. og Marmot, M. 2002. "Health effects of chronic job insecurity and change in job security on self-reported health, minor psychiatric morbidity, physiological measures and health related behaviours in British civil servants: The Whitehall II study", *Journal of Epidemiology and Community Health*, 56(6), 450-454.

- Gereffi, G., Humphrey, J. og Sturgeon, T. 2005. "The governance of global value chains", *Review of International Political Economy*, 12(1), 78-104.
- James, S. og Lloyd, C. 2008. "Too much pressure? Retailer power and occupational health and safety in the food processing industry", *Work, Employment and Society*, 22(4), 713-730.
- James, P., Johnstone, R., Quinlan, M. og Walters, D. 2007. "Regulating supply chains to improve health and safety", *Industrial Law Journal*, 36(2), 163-187.
- James, P., Walters, D., Sampson, H. og Wadsworth, E. 2015. "Regulating the employment dynamics of domestic supply chains", *Journal of Industrial Relations*, 57(4), 526-543.
- James, P., Miles, L., Croucher, R. og Houssart, M. 2019. "Regulating factory safety in the Bangladeshi garment industry", *Regulation & Governance*, 13(3), 431-444.
- Johnstone, R. 2011. "Dismantling worker categories: The primary duty of care and worker consultation, participation and representation in the model Work Health and Safety Bill 2009", *Policy and Practice in Health and Safety*, 9(2), 91-108.
- Johnstone, R., Mayhew, C og Quinlan, M. 2001. "Outsourcing risk? The regulation of health and safety where subcontractors are employed", *Comparative Labor Law and Policy Journal*, 22(3-5), 351-394.
- Johnstone, R., McCrystal, S., Nossar, I., Quinlan, M., Rawling, M. og Riley, J. 2012. *Beyond employment: The legal regulation of work relationships*, Federation Press, Sydney.
- ILO (Den Internationale Arbejdsorganisation). 2006. "Occupational safety and health: Synergies between security and productivity", ILO, Geneva. Tilgængelig på: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_protect/@protrav/@safework/documents/meetingdocument/wcms_110380.pdf
- ILO. 2015. *World employment and social outlook 2015: The changing nature of jobs*, ILO, Geneva. Tilgængelig på: http://www.ilo.org/global/research/global-reports/weso/2015-changing-nature-of-jobs/WCMS_368626/lang--en/index.htm
- ILO. 2017. *Food and agriculture global value chains: Drivers and constraints for occupational safety and health improvement – Volume one – Perspectives from relevant research areas*, ILO, Geneva. Tilgængelig på: https://www.ilo.org/global/topics/safety-and-health-at-work/resources-library/publications/WCMS_593280/lang--en/index.htm
- Lahari-Dutt, K. 2017. "Coal as national development in India", Nielsen, K. B. og Oskarsson, P. (eds.), *Industrialising rural India: Land, policy and resistance*, s. 85-106, Routledge, London.
- Locke, R. 2013. *The promise and limits of private power: Promoting labour standards in a global economy*, Cambridge University Press, New York.
- Nenonen, N., Saarela, K.L., Takala J., Ling, L.S., Kheng I.G., Manickam K., Yong, E. og Hämäläinen, P. 2014. *Global estimates of occupational accidents and fatal work-related diseases in 2014. Workplace Safety and Health (WSH) Institute, Singapore.*
- Quinlan, M. og Bohle, P. 2008. "Under pressure, out of control or home alone? Reviewing research and policy debates on the OHS effects of outsourcing and home-based work", *International Journal of Health Services*, 38(3), 489-525.
- Quinlan, M., Mayhew, C. og Bohle, P. 2001. "The global expansion of precarious employment, work disorganisation, and consequences for occupational health: A review of recent research", *International Journal of Health Services*, 31(2), 335-414.
- Reinecke, J., Donaghey, J., Bocken, N. og Lauriano, L. 2019. *Business models and labour standards: Making the connection*, Ethical Trading Initiative, London.
- Sako, M. 1992. *Prices, quality and trust: Inter-firm relations in Britain and Japan*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Short, J. L. og Toffel, M. W. 2010. "Making self-regulation more than merely symbolic: The critical role of the legal environment", *Administrative Science Quarterly*, 55(3), 361-396.
- Takala, J. 2015. "Eliminating occupational cancer", *Industrial Health*, 53, 307-309.

- Takala, J., Hämmäläinen, P., Saarela, K. L., Yun, L. Y., Manickam, K., Jin, T. W., Heng, P., Tjong, C., Kheng, L. G., Lim, S. og Lin, G. S. 2012. "Global estimates of the burden of injury and illness at work", *Journal of Occupational and Environmental Hygiene*, 11, 326-337.
- Walters, D. 2016. "Labour inspection and health and safety in the EU: Special report", *HESA Magazine*, 14, 12-17.
- Walters, D. og Bailey, N. 2013. *Lives in peril: Profit or safety in the global maritime industry?*, Palgrave Macmillan, Basingstoke.
- Walters, D. og James, P. 2009. Walters, D. og James, P. 2009. *Understanding the role of supply chains in influencing health and safety at work*, IOSH Wigston, Leicester.
- Walters, D. og James, P. 2011. "What motivates employers to establish preventive management arrangements within supply chains?", *Safety Science*, 49(7), 988-994.
- Walters D., Wadsworth E. og Bhattacharya S. 2020. "What about the workers? Experiences of arrangements for safety and health in global container terminals", *Safety Science*, 121, 474-484.
- Weil, D. 2014. *The fissured workplace: Why work became so bad for so many and what can be done to improve it*, Harvard University Press, Boston, MA.
- Wright, C. og Lund, J. 2003. "Supply chain rationalization: Retailer dominance and labour flexibility in the Australian food and grocery industry", *Work, Employment and Society*, 17(1), 137-157.

Forfattere: David Walters (School of Social Sciences Cardiff University) og Phil James, (Middlesex University)

Projektledere: Annick Starren, Emmanuelle Brun, Det Europæiske Arbejds miljøagentur (EU-OSHA), 2020.

Denne artikel er bestilt af Det Europæiske Arbejds miljøagentur (EU-OSHA). Indholdet, herunder eventuelle udtalelser og/eller konklusioner, der kommer til udtryk, er alene forfatterens og afspejler ikke nødvendigvis EU-OSHA's synspunkter.